

# TRỢ GIÚP PHÁP LÝ CHO NGƯỜI NGHÈO Ở VIỆT NAM

**TS. Nguyễn Thị Tuyết Vân**

Trường Đại học Lao động - Xã hội

vanluat72@yahoo.com

**TS. Vũ Thị Lan Hương**

Trường Đại học Lao động - Xã hội

huonglan1105@yahoo.com

**Tóm tắt:** Trợ giúp pháp lý là một trong những chính sách xã hội thể hiện trách nhiệm của Nhà nước đối với công dân, đặc biệt là những đối tượng chính sách trong đó có người nghèo. Trợ giúp pháp lý là quyền của người nghèo và được tổ chức thành địa chỉ, chỗ dựa tin cậy cho người nghèo và giúp đỡ họ về mặt pháp luật, góp phần nâng cao dân trí pháp lý, góp phần thực hiện thành công việc xóa đói, giảm nghèo của đất nước. Bài viết này phân tích khái niệm, đặc điểm, các quyền của người nghèo trong trợ giúp pháp lý; phân tích thực trạng cơ sở pháp lý về trợ giúp pháp lý; hỗ trợ thực hiện các vụ việc tham gia tố tụng; hỗ trợ học phí cho viên chức trợ giúp pháp lý; tăng cường năng lực cho người thực hiện; truyền thông về trợ giúp pháp lý. Trên cơ sở thực trạng trợ giúp pháp lý cho người nghèo, tác giả đưa ra một số khuyến nghị về trợ giúp pháp lý cho người nghèo trong thời gian tới như hoàn thiện văn pháp luật; tăng cường truyền thông; tăng cường năng lực cho đội ngũ cán bộ trợ giúp pháp lý; xã hội hóa công tác trợ giúp pháp lý; tăng cường sự phối hợp giữa các chủ thể có liên quan trong trợ giúp pháp lý cho người nghèo.

**Từ khóa:** Người nghèo, trợ giúp pháp lý, Việt Nam.

## LEGAL AID FOR THE POOR IN VIETNAM

**Abstract:** Legal aid is a social policy that demonstrate the State's responsibility to citizens, especially policy beneficiaries, including the poor. Legal aid is a right of the poor and supports the legal aid beneficiaries. It provides legal aid for the poor, improving legal knowledge, and contributes to the country's successful implementation of hunger and poverty alleviation. This article analyzes the concept, characteristics and rights of the poor in legal aid; analyzes the situation of the legal basis for legal aid, support for the implementation of cases participating in legal proceedings; tuition support for legal aid officers; capacity building for implementers; legal aid communication. Based on the status of legal aid for the poor, the author makes some recommendations on legal aid for the poor in the future, such as completing legal documents; strengthening communication; capacity building for legal aid staff; socialization of legal aid work; improve coordination among stakeholders in legal aid for the poor.

**Keywords:** Legal aid, poor, Vietnam.

Mã bài báo: JHS - 103

Ngày nhận sửa bài: 18/02/2023

Ngày nhận bài: 10/01/2023

Ngày duyệt đăng: 25/02/2023

Ngày nhận phản biện: 07/02/2023

## 1. Tổng quan nghiên cứu

Trợ giúp pháp lý nói chung và trợ giúp pháp lý cho người nghèo nói riêng đã được một số tác giả quan tâm nghiên cứu. Cụ thể:

Nghiên cứu của Lý (2008) “Điều chỉnh pháp luật về trợ giúp pháp lý ở Việt Nam trong điều kiện đổi mới” trình bày cơ sở lý luận, pháp lý của điều chỉnh pháp luật và điều chỉnh pháp luật về trợ giúp pháp lý; thực trạng điều chỉnh pháp luật về trợ giúp pháp lý và phương hướng hoàn thiện việc điều chỉnh pháp luật về trợ giúp pháp lý trong điều kiện đổi mới; Nghiên cứu của Lâm (2006) “Hoàn thiện các hình thức tiếp cận pháp luật của người nghèo ở Việt Nam trong giai đoạn hiện nay” trình bày cơ sở lý luận, thực trạng các hình thức tiếp cận pháp luật của người nghèo ở Việt Nam, các giải pháp nhằm bảo đảm người nghèo ở Việt Nam luôn được tiếp cận với pháp luật; Nghiên cứu của Tuyền (2004) “Hoàn thiện pháp luật về người thực hiện trợ giúp pháp lý ở Việt Nam” tập trung nghiên cứu cơ sở lý luận, pháp lý và thực tiễn về người thực hiện trợ giúp pháp lý, từ đó có các giải pháp xây dựng và hoàn thiện pháp luật về người thực hiện trợ giúp pháp lý; Nghiên cứu của Ngọc (2012) “Các giải pháp nâng cao hiệu quả hoạt động trợ giúp pháp lý” nghiên cứu vấn đề lý luận, pháp lý về tổ chức, hoạt động, hiệu quả hoạt động trợ giúp pháp lý và quan điểm đổi mới, hoàn thiện hoạt động trợ giúp pháp lý, từ đó đưa ra những giải pháp nâng cao hiệu quả hoạt động trợ giúp pháp lý ở Việt Nam; Nghiên cứu của Anh (2013) “Hoàn thiện pháp luật trợ giúp pháp lý ở Việt Nam” làm rõ lý luận, pháp lý và thực trạng của pháp luật trợ giúp pháp lý ở Việt Nam, từ đó đưa ra quan điểm, giải pháp hoàn thiện pháp luật trợ giúp pháp lý ở Việt Nam; Nghiên cứu “Pháp luật về trợ giúp pháp lý cho người nghèo và các đối tượng chính sách xã hội khác” của Liên (2015) làm rõ những vấn đề chung về trợ giúp pháp lý và trợ giúp pháp lý cho người nghèo và các đối tượng chính sách xã hội khác, đánh giá hiệu quả pháp luật điều chỉnh pháp luật trợ giúp pháp lý trước khi có Luật Trợ giúp pháp lý năm 2017 và đưa ra một số giải pháp hoàn thiện trợ giúp pháp lý cho người nghèo và các đối tượng chính sách xã hội khác. Nghiên cứu “Trợ giúp pháp lý cho người nghèo

trên địa bàn tỉnh Bắc Giang” của Bích (2015) làm rõ những vấn đề chung về trợ giúp pháp lý và trợ giúp pháp lý cho người nghèo và đánh giá thực trạng trợ giúp pháp lý cho người nghèo trong phạm vi tỉnh Bắc Giang. Nghiên cứu “Hoàn thiện pháp luật về trợ giúp pháp lý ở Việt Nam hiện nay” của Hà (2017) làm rõ lý luận cơ bản về trợ giúp pháp lý và pháp luật trợ giúp pháp lý, đánh giá hiệu quả của pháp luật trợ giúp pháp lý ở Việt Nam, từ đó đưa ra quan điểm, giải pháp hoàn thiện pháp luật trợ giúp pháp lý ở Việt Nam hiện nay.

Nghiên cứu “Luận cứ khoa học và thực tiễn sửa đổi, bổ sung Luật Trợ giúp pháp lý” của Minh & cộng sự (2015) đánh giá những tồn tại, hạn chế của những quy định trong Luật Trợ giúp pháp lý năm 2006, đưa ra những kinh nghiệm trợ giúp pháp lý của các quốc gia nhằm có kiến nghị sửa đổi, bổ sung nhằm tháo gỡ những tồn tại, hạn chế của Luật Trợ giúp pháp lý năm 2006.

## 2. Một số vấn đề chung về trợ giúp pháp lý cho người nghèo ở Việt Nam

Trên cơ sở các quy định của Luật Trợ giúp pháp lý năm 2017, khái niệm trợ giúp pháp lý cho người nghèo được hiểu “*Trợ giúp pháp lý cho người nghèo là việc cung cấp dịch vụ pháp lý miễn phí trong vụ việc trợ giúp pháp lý theo quy định của pháp luật trợ giúp pháp lý, góp phần bảo đảm quyền của người nghèo trong tiếp cận công lý và bình đẳng trước pháp luật*”.

Khái niệm trên đã thể hiện bản chất trợ giúp pháp lý cho người nghèo, đó là:

Thứ nhất: Trợ giúp pháp lý cho người nghèo là dịch vụ pháp lý miễn phí.

Người nghèo được trợ giúp pháp lý không phải trả tiền, lợi ích vật chất hoặc lợi ích khác. Nguồn tài chính cho công tác trợ giúp pháp lý bao gồm nguồn ngân sách nhà nước; đóng góp, tài trợ của tổ chức, cá nhân trong nước, ngoài nước và các nguồn hợp pháp khác. Kinh phí ngân sách nhà nước được bố trí trong dự toán ngân sách nhà nước hằng năm của cơ quan thực hiện quản lý nhà nước về trợ giúp pháp lý theo quy định của pháp luật về ngân sách nhà nước. Đối với địa phương chưa tự cân đối được ngân sách, ưu tiên bố trí ngân sách từ số bổ sung cân đối ngân sách hằng năm để hỗ trợ cho việc thực hiện vụ việc trợ giúp pháp lý phức tạp, điển hình.

Thứ hai: Trợ giúp pháp lý cho người nghèo phải trong khuôn khổ các vụ việc trợ giúp pháp lý theo quy định của pháp luật trợ giúp pháp lý

Trợ giúp pháp lý được thực hiện trong các lĩnh vực pháp luật, trừ lĩnh vực kinh doanh, thương mại. Các hình thức trợ giúp pháp lý bao gồm: Tham gia tố tụng; tư vấn pháp luật; đại diện ngoài tố tụng.

Thứ ba: Trợ giúp pháp lý cho người nghèo góp phần bảo đảm quyền con người, quyền công dân trong tiếp cận công lý và bình đẳng trước pháp luật

Với ý nghĩa quyền được trợ giúp pháp lý hay quyền tiếp cận trợ giúp pháp lý là một quyền cơ bản trong mạng lưới hệ thống quyền con người nói chung, là một quyền đơn cử của quyền tiếp cận công lý.

Với bài viết *Pháp luật quốc tế về quyền tiếp cận công lý và thực tiễn ở Việt Nam* đã chỉ ra, tiếp cận công lý được coi là một nguyên tắc nền tảng trong quá trình xây dựng chính sách, pháp luật của Việt Nam. Tiếp cận công lý chính là quá trình xử lý các vụ việc thông qua các thủ tục tố tụng công bằng, hợp pháp nhằm đảm bảo quyền con người của Hải, (2019). Khái niệm tiếp cận công lý đã được đề cập đến trong Chiến lược cải cách tư pháp đến năm 2020, theo đó, công lý và bảo vệ công lý được xác định là một trong những mục tiêu cơ bản của cải cách tư pháp ở Việt Nam. Đại hội Đảng XII khẳng định: “Tiếp tục đẩy mạnh việc thực hiện Chiến lược cải cách tư pháp, xây dựng nền tư pháp trong sạch, vững mạnh, dân chủ, nghiêm minh, từng bước hiện đại; bảo vệ pháp luật, công lý, quyền con người, quyền công dân, bảo vệ chế độ xã hội chủ nghĩa, lợi ích của Nhà nước, quyền và lợi ích hợp pháp của cơ quan, tổ chức và cá nhân...”

Các quyền của người nghèo được trợ giúp pháp lý bao gồm: Được trợ giúp pháp lý mà không phải trả tiền, lợi ích vật chất hoặc lợi ích khác; tự mình hoặc thông qua người thân thích, cơ quan, người có thẩm quyền tiến hành tố tụng hoặc cơ quan, tổ chức, cá nhân khác yêu cầu trợ giúp pháp lý; được thông tin về quyền được trợ giúp pháp lý, trình tự, thủ tục trợ giúp pháp lý khi đến tổ chức thực hiện trợ giúp pháp lý và các cơ quan nhà nước có liên quan; yêu cầu giữ bí mật về nội dung vụ việc trợ giúp pháp lý; lựa chọn một tổ chức thực hiện trợ giúp pháp lý và người thực hiện trợ giúp pháp lý tại

địa phương trong danh sách được công bố; yêu cầu thay đổi người thực hiện trợ giúp pháp lý khi người đó thuộc một trong các trường hợp theo quy định của pháp luật; thay đổi, rút yêu cầu trợ giúp pháp lý; được bồi thường thiệt hại theo quy định của pháp luật; khiếu nại, tố cáo về trợ giúp pháp lý theo quy định của luật này và quy định khác của pháp luật có liên quan.

Bên cạnh việc được hưởng các quyền trong trợ giúp pháp lý, người nghèo phải thực hiện các nghĩa vụ trong trợ giúp pháp lý như sau: Cung cấp giấy tờ chứng minh là người được trợ giúp pháp lý; hợp tác, cung cấp kịp thời, đầy đủ thông tin, tài liệu, chứng cứ có liên quan đến vụ việc trợ giúp pháp lý và chịu trách nhiệm về tính chính xác của thông tin, tài liệu, chứng cứ đó; tôn trọng tổ chức thực hiện trợ giúp pháp lý, người thực hiện trợ giúp pháp lý và cơ quan, tổ chức, cá nhân khác có liên quan đến vụ việc trợ giúp pháp lý; không yêu cầu tổ chức thực hiện trợ giúp pháp lý khác trợ giúp pháp lý cho mình về cùng một vụ việc đang được một tổ chức thực hiện trợ giúp pháp lý thụ lý, giải quyết; chấp hành pháp luật về trợ giúp pháp lý và nội quy nơi thực hiện trợ giúp pháp lý.

### **3. Thực trạng về trợ giúp pháp lý cho người nghèo ở Việt Nam**

*Về cơ sở pháp lý trợ giúp pháp lý cho người nghèo*

Trợ giúp pháp lý ở Việt Nam ra đời từ nhu cầu tư vấn pháp luật của người nghèo và được hình thành, phát triển sau gần 25 năm (1997-2022). Có thể nói rằng, trợ giúp pháp lý cho người nghèo và các đối tượng chính sách là một trong những thành tố tích cực trong công tác giảm nghèo bền vững tại Việt Nam. Cùng với Luật Trợ giúp pháp lý, các chính sách trợ giúp pháp lý đã được quy định là một nội dung trong Chiến lược toàn diện về tăng trưởng và xóa đói, giảm nghèo đến 2010 Thủ tướng phê duyệt tại văn bản số 2685/VPCP-QHQT ngày 21/5/2002; Chương trình mục tiêu quốc gia giảm nghèo giai đoạn 2006-2010 Thủ tướng Chính phủ phê duyệt tại Quyết định số 20/2007/QĐ-TTg ngày 05/02/2007; Chương trình phát triển kinh tế - xã hội các xã đặc biệt khó khăn vùng đồng bào dân tộc và miền núi giai đoạn 2006-2010 Thủ tướng Chính phủ phê duyệt tại Quyết định số 07/2006/QĐ-TTg ngày 10/01/2006; Chương trình hỗ

trợ giảm nghèo nhanh và bền vững đối với 61 huyện nghèo Nghị quyết 30a/2008/NQ-CP ngày 27/12/2008 của Chính phủ và Định hướng giảm nghèo bền vững thời kỳ từ năm 2011 đến năm 2020 Nghị quyết số 80/NQ-CP ngày 19/5/2011 của Chính phủ; Tiếp tục đẩy mạnh thực hiện mục tiêu giảm nghèo bền vững Nghị quyết 76/2014/QH13 ngày 24/6/2014 của Quốc hội (được cụ thể hóa tại Quyết định số 2324/QĐ-TTg ngày 19/12/2014 ban hành Kế hoạch hành động triển khai Nghị quyết số 76/2014/QH13).

*Hỗ trợ thực hiện các vụ việc tham gia tố tụng có tính chất phức tạp hoặc điển hình*

Theo đề xuất của 49 tỉnh chưa tự cân đối được ngân sách, ngân sách trung ương đã hỗ trợ các địa phương thực hiện 13.071 vụ việc tham gia tố tụng có tính chất phức tạp hoặc điển hình cho 12.965 người được trợ giúp pháp lý, trong đó: 1.727 người nghèo; 6.890 người dân tộc thiểu số; 1.822 trẻ em; 640 người có công với cách mạng và 1.886 đối tượng khác. Chia theo lĩnh vực pháp luật thì pháp luật hình sự: 10.923 vụ, dân sự: 1.719 vụ, hành chính: 143 vụ và lĩnh vực khác: 101 vụ theo Báo cáo Kết quả thực hiện Nghị quyết số 76/2014/QH13 ngày 24/6/2014 của Quốc hội về đẩy mạnh thực hiện mục tiêu giảm nghèo bền vững đến năm 2020, Bộ Tư pháp (2020).

Đối với các địa phương tự cân đối được ngân sách, ngân sách địa phương bảo đảm cho các Trung tâm trợ giúp pháp lý nhà nước thực hiện các vụ việc trợ giúp pháp lý mà không phân biệt phức tạp hoặc điển hình.

*Hỗ trợ học phí cho viên chức của trung tâm trợ giúp pháp lý nhà nước tại các địa phương có huyện nghèo, xã nghèo, thôn, bản đặc biệt khó khăn tham gia khóa đào tạo nghề luật sư.*

Nhằm nâng cao số lượng, chất lượng trợ giúp viên pháp lý, nhất là ở các tỉnh có huyện nghèo, xã nghèo, thôn, bản đặc biệt khó khăn, ngân sách trung ương đã hỗ trợ 171 viên chức của 42 trung tâm trợ giúp pháp lý nhà nước tham gia khóa đào tạo nghề luật sư với cam kết làm việc trong lĩnh vực trợ giúp pháp lý tại trung tâm trợ giúp pháp lý nhà nước ít nhất 2 năm kể từ khi đi đào tạo về. Trong đó, 41 người đã bổ nhiệm trợ giúp viên pháp lý từ nguồn hỗ trợ này, góp phần tạo nguồn phát triển

đội ngũ nhân lực để cung cấp dịch vụ trợ giúp pháp lý kịp thời cho người được trợ giúp pháp lý trên địa bàn. Số viên chức còn lại đang trong thời gian tập sự trợ giúp pháp lý hoặc đang chờ thi hết tập sự để hoàn thiện hồ sơ bổ nhiệm trợ giúp viên pháp lý theo quy định (Bộ Tư pháp, 2020).

*Tăng cường năng lực cho người thực hiện trợ giúp pháp lý tại các địa phương có huyện nghèo, xã nghèo, thôn, bản đặc biệt khó khăn.*

Để nâng cao năng lực cho đội ngũ người thực hiện trợ giúp pháp lý, với sự hỗ trợ từ ngân sách trung ương từ năm 2016 đến năm 2020, 42 trung tâm trợ giúp pháp lý nhà nước ở các tỉnh có huyện nghèo, xã nghèo, thôn, bản đặc biệt khó khăn đã tổ chức 159 lớp tập huấn với 15.640 người tham dự nhằm trang bị cho đội ngũ người thực hiện trợ giúp pháp lý nói chung các kiến thức chuyên sâu về Luật Trợ giúp pháp lý cũng như kỹ năng trợ giúp pháp lý trong các lĩnh vực tố tụng hình sự, dân sự, hành chính và kỹ năng thực hiện trợ giúp pháp lý cho một số đối tượng đặc thù như người khuyết tật, người nghèo, trẻ em... Giảng viên cũng đã đưa ra nhiều tình huống để các học viên trao đổi, thảo luận nhằm rút kinh nghiệm khi áp dụng trong thực tế. Bên cạnh đó, các địa phương tự cân đối được ngân sách có các huyện nghèo, xã nghèo, thôn, bản đặc biệt khó khăn không thuộc diện ngân sách trung ương hỗ trợ cũng bảo đảm kinh phí cho các trung tâm trợ giúp pháp lý nhà nước tổ chức 18 lớp tập huấn với 355 người tham dự nhằm tăng cường năng lực cho đội ngũ người thực hiện trợ giúp pháp lý trên địa bàn (Bộ Tư pháp, 2020).

*Truyền thông về trợ giúp pháp lý tại các địa phương có huyện nghèo, xã nghèo, thôn, bản đặc biệt khó khăn.*

Thứ nhất, thiết lập đường dây nóng về trợ giúp pháp lý.

Đến nay, 35 tỉnh có huyện nghèo, xã nghèo, thôn, bản đặc biệt khó khăn triển khai thực hiện tiếp nhận yêu cầu trợ giúp pháp lý qua đường dây nóng về trợ giúp pháp lý với số lượng các cuộc gọi yêu cầu giúp đỡ qua đường dây nóng là 6.812 lượt. Người dân gọi đến chủ yếu để phản ánh những khó khăn, vướng mắc về pháp luật phát sinh trong cuộc sống. Việc thiết lập đường dây nóng về trợ giúp pháp lý đã tạo điều kiện thuận lợi cho “nhóm đối

tượng yếu thế” tiếp cận pháp luật, tạo công bằng cho người dân khi thực hiện quyền và nghĩa vụ theo quy định pháp luật và tiết kiệm được thời gian, công sức.

Thứ hai, xây dựng, phát chuyên trang, chuyên mục về trợ giúp pháp lý bằng tiếng Việt, tiếng dân tộc trên Đài truyền thanh xã.

Bằng nguồn kinh phí từ ngân sách địa phương, 27 địa phương có huyện nghèo, xã nghèo, thôn, bản đặc biệt khó khăn đã xây dựng, phát hơn 20.000 chuyên trang, chuyên mục về trợ giúp pháp lý bằng tiếng Việt và tiếng dân tộc trên đài truyền thanh xã. Đây là phương thức truyền thông giúp người dân biết về quyền được trợ giúp pháp lý, thủ tục yêu cầu trợ giúp pháp lý nhanh nhất. Để tháo gỡ khó khăn cho một số địa phương ở vùng sâu, vùng xa khi hệ thống đài truyền thanh xã chưa về tận thôn, bản, Bộ Tư pháp đã có hướng dẫn về việc sử dụng hệ thống đài truyền thanh huyện theo đúng quy định của pháp luật và bảo đảm quyền được tiếp cận dịch vụ trợ giúp pháp lý của người dân.

Thứ ba, tổ chức các đợt truyền thông về trợ giúp pháp lý ở cơ sở.

Để triển khai hoạt động này, 41 địa phương có huyện nghèo, xã nghèo, thôn, bản đặc biệt khó khăn đã bố trí kinh phí ngân sách địa phương cho các trung tâm trợ giúp pháp lý nhà nước tổ chức 6.090 đợt truyền thông về trợ giúp pháp lý ở cơ sở với 409.129 người tham dự. Tại các buổi truyền thông, người dân đã được giới thiệu các quy định của Luật Trợ giúp pháp lý và các văn bản hướng dẫn thi hành, trong đó tập trung vào các nội dung chính quy định về người được trợ giúp pháp lý, quyền và nghĩa vụ của người được trợ giúp pháp lý, hình thức trợ giúp pháp lý, thủ tục trợ giúp pháp lý... để người dân biết về trợ giúp pháp lý, qua đó tìm đến trợ giúp pháp lý khi có vướng mắc, tranh chấp pháp luật.

*Thực hiện trợ giúp pháp lý cho người nghèo theo các hình thức trợ giúp pháp lý.*

Từ năm 2015 đến tháng 6/2020, các trung tâm trợ giúp pháp lý nhà nước đã thực hiện được 413.143 vụ việc trợ giúp pháp lý với 336.761 vụ việc tư vấn pháp luật, 64.741 vụ việc tham gia tố tụng, 1.786 vụ việc đại diện ngoài tố tụng và 9.855 vụ việc khác cho 413.143 đối tượng được trợ giúp

pháp lý, trong đó có 93.582 người nghèo, 104.160 người dân tộc thiểu số, 50.891 người có công với cách mạng... Số lượng vụ việc tham gia tố tụng hàng năm như sau: năm 2015 là 9.809 vụ việc, năm 2016 là 10.660 vụ việc, năm 2017 là 14.955 vụ việc, năm 2018 là 11.862 vụ việc, năm 2019 là 13.432 vụ việc (Bộ Tư pháp, 2020).

Có được những kết quả trợ giúp pháp lý cho người nghèo nêu trên đã khẳng định vị trí, vai trò quan trọng của công tác trợ giúp pháp lý cho người nghèo, góp phần đẩy mạnh công tác xóa đói, giảm nghèo. Nhà nước pháp quyền đòi hỏi các cơ quan nhà nước, tổ chức xã hội và mọi công dân đều phải tuân thủ nghiêm chỉnh pháp luật. Trợ giúp pháp lý đã giúp đỡ pháp lý cho người nghèo và đối tượng chính sách, nâng cao trình độ hiểu biết và ý thức pháp luật để họ thực hiện pháp luật, tự giải quyết những tranh chấp nhỏ trong cuộc sống, tự giác thực hiện quyền và nghĩa vụ của mình theo quy định của pháp luật.

Tuy nhiên, trợ giúp pháp lý cho người nghèo còn một số hạn chế: hoạt động truyền thông chưa đa dạng, chưa ứng dụng mạnh mẽ công nghệ thông tin; đội ngũ trợ giúp viên pháp lý cho người nghèo còn chưa nhiều, đặc biệt là trợ giúp viên pháp lý biết tiếng dân tộc trên địa bàn các huyện nghèo của miền núi; năng lực của trợ giúp viên pháp lý chưa được nâng cao toàn diện; chưa có sự phối hợp giữa trung tâm trợ giúp pháp lý với các cơ quan trong hệ thống chính trị.

#### **4. Một số khuyến nghị về trợ giúp pháp lý cho người nghèo ở Việt Nam trong thời gian tới**

*Một là: Hoàn thiện văn bản pháp luật về trợ giúp pháp lý cho người nghèo.*

Đối với Luật Trợ giúp pháp lý: nên mở rộng người làm cộng tác viên trợ giúp pháp lý, không chỉ là những người đã nghỉ hưu, có năng lực hành vi dân sự đầy đủ, có phẩm chất đạo đức tốt, có sức khỏe, có nguyện vọng thực hiện trợ giúp pháp lý có thể trở thành cộng tác viên trợ giúp pháp lý, bao gồm: trợ giúp viên pháp lý; thẩm phán, thẩm tra viên ngành Tòa án; kiểm sát viên, kiểm tra viên ngành Kiểm sát; điều tra viên; chấp hành viên, thẩm tra viên thi hành án dân sự; chuyên viên làm công tác pháp luật tại các cơ quan nhà nước mà người trợ giúp pháp lý còn có thể là giảng viên giảng dạy pháp luật tại các cơ sở giáo

dục; người làm công tác pháp chế trong các tổ chức kinh tế (doanh nghiệp, hợp tác xã).

Đối với các văn bản quy định Chương trình phát triển kinh tế - xã hội các xã đặc biệt khó khăn vùng đồng bào dân tộc và miền núi; Chương trình hỗ trợ giảm nghèo nhanh và bền vững đối với 61 huyện nghèo cần tiếp tục tổng kết việc thực hiện các văn bản này và tiếp tục triển khai trong thời gian tới. Trong đó, nội dung trợ giúp pháp lý cho người nghèo cần cụ thể hóa các đối tượng và mức kinh phí trợ giúp để đối tượng được thụ hưởng và người trợ giúp pháp lý có động lực trong nghề nghiệp.

*Hai là: Tăng cường công tác truyền thông về trợ giúp pháp lý tới người nghèo.*

Cần đa dạng hóa các hoạt động truyền thông về trợ giúp pháp lý để nhiều người nghèo được trợ giúp pháp lý, hiểu biết về trợ giúp pháp lý và sử dụng khi có tranh chấp, vướng mắc pháp luật. Ứng dụng mạnh mẽ công nghệ thông tin trong công tác trợ giúp pháp lý để tạo thuận lợi cho người nghèo tiếp cận hoạt động này. Đa dạng hóa các hoạt động truyền thông như thông qua các mạng xã hội, đài phát thanh, đài truyền hình, truyền thông trực tiếp từ các trợ giúp viên pháp lý, cán bộ thuộc hệ thống các cơ quan, ban, ngành, các đoàn, các hội, phường, xã, thôn, bản. Thiết lập đường dây nóng về trợ giúp pháp lý để tạo điều kiện thuận lợi cho người nghèo tiếp cận pháp luật, các dịch vụ trợ giúp pháp lý khi thực hiện các quyền và nghĩa vụ theo quy định của pháp luật và tiết kiệm thời gian, công sức. Xây dựng, phát chuyên trang, chuyên mục về trợ giúp pháp lý bằng tiếng Việt, tiếng dân tộc trên đài truyền thanh xã để tuyên truyền sâu rộng đến các địa phương vùng sâu, vùng xa. Các nội dung truyền thông về trợ giúp pháp lý cần lồng ghép vào các chương trình như chương trình xóa đói giảm nghèo, chương trình tìm hiểu pháp luật, chương trình thời sự của địa phương, chương trình văn hóa, văn nghệ. Các nội dung về trợ giúp pháp lý cần được biên tập theo hình thức hỏi đáp với những câu hỏi ngắn gọn, trả lời dễ hiểu, dễ nhớ rồi đưa xuống cơ sở để phổ biến cho người nghèo. Bên cạnh đó, hình thức truyền thông pháp luật thông qua những tấm biển ghi những nội dung để truyền truyền về trợ giúp pháp luật cũng cần được thiết kế ở những nơi công cộng như chợ, bến xe, bến

tàu, đường phố... Đặc biệt, nhân ngày Pháp luật Việt Nam hàng năm (9/11), cùng với việc chọn chuyên đề để tuyên truyền pháp luật đến với người nghèo, thì trợ giúp pháp lý cũng cần được coi là một chuyên đề.

*Ba là, tăng cường năng lực cho đội ngũ cán bộ làm công tác trợ giúp pháp lý.*

Tăng cường tập huấn về kỹ năng thực hiện trợ giúp pháp lý cho người nghèo, người dân tộc thiểu số, tăng số lượng người biết tiếng dân tộc thiểu số trên địa bàn; tổ chức tập huấn về pháp luật trợ giúp pháp lý và kỹ năng truyền thông về trợ giúp pháp lý cho đội ngũ cán bộ, công chức ở cơ sở (Tư pháp - Hộ tịch, Công an xã, hội viên Hội phụ nữ, Hội Nông dân, Hội Cựu Chiến binh...) và đội ngũ người có uy tín trong cộng đồng (già làng, trưởng thôn, bản...) để nắm bắt nhu cầu trợ giúp pháp lý cho người nghèo ngay từ cơ sở. Đặc biệt đối với các trợ giúp viên pháp lý ngoài nghĩa vụ tham gia tập huấn nâng cao kiến thức, kỹ năng bắt buộc đối với Trợ giúp viên pháp lý thì cần tập huấn theo những chuyên đề phù hợp với nhu cầu trợ giúp pháp lý của người nghèo theo từng địa bàn, địa phương, đối tượng trợ giúp, những vấn đề pháp lý.

*Bốn là, xã hội hóa công tác trợ giúp pháp lý cho người nghèo.*

Công tác trợ giúp pháp lý cho người nghèo đã được đề ra ngay từ Chiến lược xây dựng và hoàn thiện hệ thống pháp luật Việt Nam đến năm 2010, định hướng đến năm 2020 với yêu cầu “Đẩy mạnh hoạt động trợ giúp pháp lý cho người nghèo và các đối tượng chính sách theo hướng xã hội hóa” (điểm 2.1, mục 2, phần III) và Nghị quyết số 49/NQ/TW ngày 24/6/2005 của Bộ Chính trị về Chiến lược cải cách tư pháp đến năm 2020 với yêu cầu “xã hội hóa mạnh mẽ hoạt động hỗ trợ tư pháp” (điểm 1.2, mục 1, phần II). Yêu cầu xã hội hóa tiếp tục được Đảng và Nhà nước đặt ra trong giai đoạn 2021-2030 tại các văn kiện đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng. Tại Chiến lược phát triển kinh tế - xã hội 10 năm 2021-2030 đã đề ra phương hướng, nhiệm vụ giải pháp là “tiếp tục thực hiện tốt chính sách an sinh xã hội, nhất là cho những người yếu thế, người nghèo. Đổi mới cách tiếp cận, tăng cường phối hợp, lồng ghép, ưu tiên nguồn lực, đẩy mạnh xã hội hóa trong lĩnh vực trợ giúp xã hội. Phát triển

và đa dạng hóa các dịch vụ trợ giúp xã hội chuyên nghiệp” (mục 6, phần V).

Trợ giúp pháp lý đã được pháp luật công nhận là một dịch vụ (Luật Trợ giúp pháp lý năm 2017; Quyết định số 2069/QĐ-TTg ngày 08/12/2021 của Thủ tướng Chính phủ ban hành Danh mục sự nghiệp công cơ bản, thiết yếu của ngành Tư pháp. Trách nhiệm cung cấp dịch vụ trợ giúp pháp lý thuộc về Nhà nước. Tuy nhiên, nguồn lực về tài chính cũng như nguồn lực trợ giúp viên pháp lý còn hạn chế. Do đó, Nhà nước cần tiếp tục hoàn thiện các quy định để thu hút các tổ chức tham gia trợ giúp pháp lý: Tổ chức tham gia trợ giúp pháp lý bao gồm tổ chức ký hợp đồng thực hiện trợ giúp pháp lý và tổ chức đăng ký tham gia trợ giúp pháp lý; tổ chức ký hợp đồng thực hiện trợ giúp pháp lý bao gồm tổ chức hành nghề luật sư, tổ chức tư vấn pháp luật ký kết hợp đồng thực hiện trợ giúp pháp lý với Sở Tư pháp theo quy định của pháp luật; tổ chức đăng ký tham gia trợ giúp pháp lý bao gồm tổ chức hành nghề luật sư, tổ chức tư vấn pháp luật đăng ký tham gia trợ giúp pháp lý theo quy định của pháp luật. Cần có chính sách cụ thể để thu hút các công ty, các văn phòng tư vấn pháp luật, luật sư có uy tín tham gia trợ giúp pháp để người nghèo có thể được thụ hưởng dịch vụ trợ giúp pháp lý một cách hiệu quả nhất, đặc biệt đối với những vụ việc pháp luật phức tạp. Cần huy động nguồn lực tài chính của các tổ chức, cá nhân trong và ngoài nước.

*Năm là, bố trí kinh phí trợ giúp pháp lý trong các chương trình giảm nghèo.*

Các cơ quan nhà nước sớm ban hành về đây

manh thực hiện mục tiêu giảm nghèo bền vững đến năm 2030 và bố trí kinh phí để thực hiện các chương trình giảm nghèo nhằm đảm bảo tính liên tục chính sách. Nguồn kinh phí dự toán, phân bổ và thực hiện nên tập trung về một đầu mối do cơ quan quản lý nhà nước về trợ giúp pháp lý thực hiện để thuận lợi trong công tác triển khai chuyên môn về trợ giúp pháp lý. Bên cạnh đó, các cơ quan nhà nước cần tăng cường giám sát việc triển khai chính sách trợ giúp pháp lý trong thời gian tới, trong đó chú trọng việc thực hiện chính sách trợ giúp pháp lý trong các chương trình giảm nghèo.

*Sáu là, tăng cường sự phối hợp giữa các cơ quan, tổ chức, cá nhân trong trợ giúp pháp lý cho người nghèo.*

Tăng cường sự phối hợp chặt chẽ giữa cơ quan quản lý nhà nước về trợ giúp pháp lý với cơ quan quản lý nhà nước về các vấn đề xã hội, đặc biệt lồng ghép các nội dung trợ giúp pháp lý vào các chương trình giảm nghèo (bao gồm cả các hoạt động chuyên môn và kinh phí thực hiện). Nhà nước cần có chính sách phù hợp nhằm thu hút sự quan tâm, huy động sức mạnh tổng hợp của cả hệ thống chính trị vào công tác trợ giúp pháp lý. Huy động, khuyến khích sự tham gia của các tổ chức chính trị - xã hội, tổ chức xã hội nghề nghiệp như tổ chức công đoàn, hội nông dân, hội phụ nữ, hội cựu chiến binh, hội luật gia, đoàn thanh niên tham gia vào công tác trợ giúp pháp lý, tuyên truyền sâu rộng trong đoàn viên, hội viên, quần chúng nhân dân về trợ giúp pháp lý cho người nghèo. Phát triển đội ngũ trợ giúp pháp lý từ những người tham gia công tác pháp luật đã nghỉ hưu và các cộng tác viên trợ giúp pháp lý.

## TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Bộ Tư pháp. (2020). *Báo cáo Kết quả thực hiện Nghị quyết số 76/2014/QH13 ngày 24/6/2014 của Quốc hội về đẩy mạnh thực hiện mục tiêu giảm nghèo bền vững đến năm 2020*.
- Bích, Đ. L. (2015). *“Trợ giúp pháp lý cho người nghèo trên địa bàn tỉnh Bắc Giang”*. Luận văn
- Đảng Cộng sản Việt Nam. (2016). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, NXB. Chính trị quốc gia, Hà Nội – trang 114.
- Hà, N. V. (2017). *Hoàn thiện pháp luật về trợ giúp pháp lý ở Việt Nam hiện nay*. Luận văn
- Hải, N.T.T. (2019). *Pháp luật quốc tế về quyền tiếp cận công lý và thực tiễn ở Việt Nam*. *Tạp chí Khoa học xã hội Việt Nam*, số 4.
- Lân, Đ.X. (2006). *Hoàn thiện các hình thức tiếp cận pháp luật của người nghèo ở Việt Nam trong giai đoạn hiện nay*. Luận văn.
- Liên, H. T. (2015). *Pháp luật về trợ giúp pháp lý cho người nghèo và các đối tượng chính sách xã hội khác*. Luận văn.
- Lý, T. T. M. (2008). *Điều chỉnh pháp luật về trợ giúp pháp lý ở Việt Nam trong điều kiện đổi mới*. Luận án.
- Minh, N. T. & cộng sự. (2015). *Luận cứ khoa học và thực tiễn sửa đổi, bổ sung Luật Trợ giúp pháp lý. Đề tài khoa học cấp Bộ*.
- Ngọc, N. B. (2012). *Các giải pháp nâng cao hiệu quả hoạt động trợ giúp pháp lý*. Luận văn
- Quốc hội. (2017). *Luật Trợ giúp pháp lý năm 2017*.
- Tuyển, V. H. (2004). *Hoàn thiện pháp luật về người thực hiện trợ giúp pháp lý ở Việt Nam*. Luận văn.